

dr hab. inż. arch. Katarzyna Pluta, prof. uczelni  
Katedra Projektowania Urbanistycznego i Krajobrazu Wiejskiego  
Wydział Architektury  
Politechnika Warszawska  
ul. Koszykowa 55  
00-659 Warszawa

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Karoliny Kozłowskiej  
pt. „Kształtowanie przestrzeni miejskiej w kontekście poczucia bezpieczeństwa  
jej użytkowników”**

**A.**

**1. Podstawa formalna opinii.**

- Recenzja została wykonana na zlecenie Pani dr hab. inż. arch. Ewy Pruszewicz-Sipińskiej, prof. PP, Dziekana Wydziału Architektury Politechniki Poznańskiej, pismo z dnia 4 września 2023 r.

**2. Podstawa merytoryczna opinii.**

- Recenzja została wykonana w oparciu o materiały dostarczone przez Panią dr hab. inż. arch. Ewę Pruszewicz-Sipińską, prof. PP, Dziekan Wydziału Architektury Politechniki Poznańskiej, a przygotowane przez p. mgr inż. arch. Karolinę Kozłowską: - Rozprawa doktorska pt.: „Kształtowanie przestrzeni miejskiej w kontekście poczucia bezpieczeństwa jej użytkowników”, przygotowana pod kierunkiem Promotorów: Pana dr hab. inż. arch. Jerzego Suchanka, prof. PP, Pana prof. dr hab. inż. arch. Zbigniewa K. Zuziaka, Pana dr hab. inż. arch. Adama Rybki, prof. PRz, oraz pod kierunkiem Promotora pomocniczego: Pani dr inż. arch., inż. bud. Marzeny Banach.

**B.**

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Karoliny Kozłowskiej  
pt. „Kształtowanie przestrzeni miejskiej w kontekście poczucia bezpieczeństwa jej  
użytkowników”.**

**1. Uwagi ogólne**

**Układ pracy**

Rozprawa doktorska p. mgr inż. arch. Karoliny Kozłowskiej jest opracowaniem jednotomowym w formie wydruku komputerowego dwustronnego formatu A4, oprawionego w twardą okładkę. Całość opracowania liczy 406 stron, w tym: tekst, Streszczenie w języku polskim i angielskim, Bibliografia (418 pozycji), Spis rysunków (223 pozycji), Spis tabel (46 pozycji) oraz Załączniki (Załącznik nr 1, Załącznik nr 2, Ankieta). Praca składa się ze Wstępu, 7 zasadniczych Rozdziałów oraz Zakończenia (analiza wyników, weryfikacja tezy i problemów badawczych, wnioski i rekomendacje).

## **Problematyka badawcza**

Tematem prezentowanej rozprawy są badania związane z kształtowaniem bezpiecznej przestrzeni miejskiej.

Wybór problematyki badawczej wpisuje się w aktualne trendy i nurty rozwojowe współczesnych miast. W związku z faktem, że coraz więcej ludności będzie w przyszłości żyło na terenach zurbanizowanych – kształtowanie bezpiecznych przestrzeni publicznych w miastach, zwłaszcza dużych - nabiera szczególnego znaczenia i staje się wyzwaniem dla projektantów działających w XXI wieku. Obecna sytuacja wymaga ciągłego poszukiwania współczesnych zasad kształtowania przestrzeni publicznych, zwłaszcza w procesach rewitalizacji istniejących przestrzeni, zgodnych ze współczesnymi ideami i prognozami rozwoju miast oraz opartych na wnioskach wyciągniętych z badań nad wybitnymi przykładami rozwiązań projektowych koncepcyjnych i zrealizowanych. Zaspokojenie dwóch ważnych potrzeb - bezpieczeństwa i wolności - przez użytkownika przebywającego we współczesnej przestrzeni publicznej, staje się obecnie coraz trudniejsze ze względu na zanik bezpieczeństwa lub wzmoczoną kontrolę zachowań. Dlatego przyszły mieszkaniec miast prawdopodobnie będzie musiał wybierać pomiędzy przebywaniem w niebezpiecznych przestrzeniach publicznych, ale z możliwością realizacji potrzeby wolności zachowań, a przebywaniem w przestrzeniach bezpiecznych, ale w dużym stopniu kontrolowanych. Dodać należy, że w badaniach dotyczących bezpieczeństwa w przestrzeniach miejskich niezbędne są oprócz rozmaitych analiz psychologicznych i socjologicznych - badania struktury przestrzennej danego miejsca, a nawet całego miasta.

Powyższe refleksje Recenzenta mają na celu podkreślenie faktu jak ważnego tematu badawczego podjęła się p. mgr inż. arch. Karolina Kozłowska. Potrzeba podjęcia pracy o rozwiązaniach w zakresie kształtowania bezpiecznej przestrzeni miejskiej, nie budzi wątpliwości i oznacza, że pracę p. mgr inż. arch. Karoliny Kozłowskiej uznaję za bardzo potrzebną.

## **Teza, cele badawcze, zakres i metodyka rozprawy**

Na początku rozprawy pani mgr inż. arch. Karolina Kozłowska sformułowała następujące pytania badawcze:

- 1/ Jakie właściwości elementów strukturalnych zbudowanej przestrzeni miejskiej mogą wpływać na poczucie bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni?
- 2/ Czy rozpatrywanie czynnika poczucia bezpieczeństwa można określić jako współczesną tendencję w przestrzennej polityce miejskiej?
- 3/ Czy i w jaki sposób czynnik odpowiedzialności za kształtowanie poczucia bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni jest uwzględniany we współczesnych badaniach, realizacjach i planowaniu przemian zagrożonych obszarów miejskich?
- 4/ W jakim zakresie wiedza o czynniku poczuciu bezpieczeństwa została uwzględniona w polityce miejskiej w skali międzynarodowej, europejskiej, krajowej i lokalnej?
- 5/ Czy i w jakim stopniu elementy struktury miejskiej o obiektywnie stwierdzonym charakterze stresogennym są oczywistą determinantą braku poczucia bezpieczeństwa? Jaka jest rola zmiennych pośredniczących w tym procesie?
- 6/ Jaka jest korelacja czynników stresogennych obiektywnie stwierdzonych z subiektywnymi odczuciami użytkowników przestrzeni?
- 7/ Jak można zredukować zbyt wysokie wymagania przystosowawcze?
- 8/ Jakie wytyczne projektowe do działań profilaktycznych i reaktywnych powinno się uwzględniać w lokalnej przestrzennej polityce miejskiej? (s.17,18)

Pani mgr inż. arch. Karolina Kozłowska sformułowała następującą tezę rozprawy doktorskiej:

„Badanie poczucia bezpieczeństwa jednostek stanowi kluczowe wyzwanie i jednocześnie może stać się istotną tendencją we współczesnym podejściu do kształtowania bezpiecznej przestrzeni miejskiej”. (s.18)

Pani mgr inż. arch. Karolina Kozłowska sformułowała następujące cele rozprawy doktorskiej:

- 1/ Określenie i zestawienie czynników stresogennych będących właściwością elementów strukturalnych przestrzeni zbudowanej miejskiej mogących wpływać negatywnie na subiektywny stan poczucia bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni, a tym samym w konsekwencji osłabiać jakość życia, w tym spójność społeczną i dostępność przestrzenną;
- 2/ Określenie relacji pomiędzy stanem poczucia bezpieczeństwa, a kształtowaniem przestrzeni z udziałem zmiennych pośredniczących;
- 3/ Uzyskanie wiedzy na temat poziomu rozpoznania problemu braku poczucia bezpieczeństwa w kontekście ogólnego podejścia do bezpieczeństwa i formowania zasad kształtowania bezpiecznej przestrzeni, ze szczególnym naciskiem na przestrzeń publiczną;
- 4/ Określenie możliwości opracowania wzorców postępowania dla przestrzeni zagrożonych poddanych rewitalizacji i dla nowo projektowanych założeń. (s.18,19)

Pani mgr inż. arch. Karolina Kozłowska sformułowała także następujące cele aplikacyjne rozprawy doktorskiej:

- 1/ Wskazanie i zmapowanie możliwych stresorów przestrzennych na podstawie wyników badań przestrzennych i badań sondażowych w wyznaczonym obszarze śródmiejskim Rzeszowa;
- 2/ Określenie koniecznych zmian w obszarze czynników architektoniczno-urbanistycznych w celu poprawy poczucia bezpieczeństwa w wyznaczonym obszarze śródmiejskim Rzeszowa. (s.19)

Cele pracy są sformułowane bardzo dobrze. Przyjęcie takich celów badawczych i konsekwentna ich realizacja widoczna w całej rozprawie w ujęciach ogólnych i szczegółowych już na początku daje możliwość stwierdzenia, że mamy do czynienia z bardzo wartościową całościową analizą czynnika poczucia bezpieczeństwa w przestrzeni miejskiej oraz rozwiązań funkcjonalno-przestrzennych dotyczących kształtowania bezpiecznej przestrzeni publicznej i półpublicznej.

Struktura rozprawy jest czytelna i zrozumiała. Pani mgr inż. arch. Karolina Kozłowska czytelnie wyodrębniła i zrealizowała poszczególne etapy badawcze. Wyniki pracy oparte są na wieloletnich obserwacjach i badaniach, przeprowadzonych przez p. mgr inż. arch. Karolinę Kozłowską, których podstawą były: studia literatury (publikacji naukowych, materiałów konferencyjnych, ustaw, dyrektyw i źródeł internetowych), studia w terenie oraz różnorodne badania empiryczne (w tym ankiety). Podkreślić należy wielodyscyplinarny i kompleksowy charakter pracy.

Zakres terytorialny i czasowy badań jest przyjęty prawidłowo. Autorka powołuje się bardzo często na niezwykle trafną literaturę polską i zagraniczną, ukazującą rozmaite zagadnienia w zakresie tematu rozprawy. Przykłady do badań wybrane są poprawnie i wybór ten jest uzasadniony, podobnie jak wybór metod badawczych. Podkreślić należy zastosowanie własnej metody badawczej.

Pani mgr inż. arch. Karolina Kozłowska stwierdziła, że podjęcie badań w tym zakresie jest uzasadnione nie tylko ze względu na poszerzanie wiedzy, ale także z powodu wyraźnie widocznej luki w badaniach; zwłaszcza brak sformułowania i uporządkowania zasad bezpiecznego kształtowania przestrzeni miejskiej w Rzeszowie skłonił Autorkę do podjęcia próby ich określenia.

## **Struktura rozprawy**

Wyniki badań przeprowadzonych przez p. mgr inż. arch. Karolinę Kozłowską zawarte są w kolejnych rozdziałach pracy:

Rozdział I pt. „Wstęp” zawiera: motywy podjęcia tematu, uzasadnienie wyboru tematu, przedstawienie aktualności problematyki, określenie problemu naukowego, tezę i cel pracy, sprecyzowanie przedmiotu i zakresu badań, przedstawienie metod badawczych, struktury pracy oraz schematu badań (Schemat badań - rys. 1.7.1, Schemat podejścia w skali lokalnej, studium przypadku – Rzeszów – rys.1.7.2).

Zakres problemowy pracy objął zdefiniowanie przestrzennych źródeł braku poczucia bezpieczeństwa wśród użytkowników przestrzeni miejskiej. Autorka rozpatruje problem bezpieczeństwa w ujęciu zarówno obiektywnym, jak i subiektywnym. Podmiotem badań Autorki są przede wszystkim piesi użytkownicy przestrzeni publicznych miast, których styczność z badaną przestrzenią ma charakter stały (mieszkańcy), powtarzalny (praca, szkoła, zakupy, przesiadanie się), ale też czasowy dla osób, które jedynie sporadycznie odwiedzają daną przestrzeń. Szczególnym adresatem są osoby dotknięte problemem wykluczenia przestrzennego, a w konsekwencji też społecznego, spowodowanego brakiem poczucia bezpieczeństwa (Autorka zalicza do tej grupy: osoby starsze, osoby z niepełnosprawnością fizyczną i psychiczną, kobiety i dzieci oraz osoby wykluczone społecznie).

Zakres terytorialny pracy objął przestrzenie zewnętrzne (na zewnątrz budynków), półpubliczne i publiczne, głównie w dużych miastach. Do analizy przypadków dobrych praktyk p. mgr inż. arch. Karolina Kozłowska wybrała dzielnice trzech miast europejskich: Berlina, Lyonu i Amsterdamu. Do badań szczegółowych Autorka wybrała analizy przestrzeni publicznych i półpublicznych (zewnętrznych) Rzeszowa najistotniejszych dla codziennego użytkowania. Pani mgr inż. arch. Karolina Kozłowska uzasadniła ten wybór następująco: w związku z niemożliwością określenia, ze względu m.in. na różnice w warstwie kulturowej, behawioralnej, emocjonalnej, uniwersalnych zasad, możliwych do zastosowania w odmiennych lokalizacjach geograficznych – obszar badań szczegółowych został ograniczony do miasta, które Autorka zna najlepiej (ma z nim najdłużej trwające i najmocniejsze relacje).

Zakres czasowy pracy objął analizę zagadnień współczesnych i prognoz dotyczących przyszłości, jak również analizę problemów zaistniałych w przeszłości, w przypadku których dystans czasowy (od kilkunastu do 60 lat) pozwala ocenić skutki podjętych wówczas działań projektowych.

Rozdział II pt. „POJĘCIA I PODEJŚCIA” zawiera charakterystykę dwóch zagadnień: objaśnienie najważniejszych pojęć oraz ogólnych koncepcji kształtowania bezpiecznych przestrzeni miejskich, a także spis najważniejszych akronimów. Celem rozdziału jest uporządkowanie wiedzy i pojęć aby ułatwić odbiór rozprawy doktorskiej.

Rozdział III pt. „STAN BADAŃ I LITERATURA” zawiera następujące zagadnienia: ogólną charakterystykę zagadnienia bezpieczeństwa, określenie progresywnej natury bezpieczeństwa i form bezpieczeństwa ważnych dla użytkowników przestrzeni miejskich, analizę stanu badań nad bezpieczeństwem i poczuciem bezpieczeństwa w przestrzeni zbudowanej w ujęciu emocjonalno-behawioralnym oraz w ujęciu kryminalnym, charakterystykę programów europejskich, programów i badań polskich oraz podsumowanie stanu badań.

W rozdziale Autorka podjęła próbę odpowiedzi na pytanie: czy i w jaki sposób czynnik odpowiedzialności za kształtowanie poczucia bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni miejskich jest uwzględniany we współczesnych badaniach zagrożonych obszarów miejskich? Istotne jest przedstawienie przez p. mgr inż. arch. Karolinę Kozłowską stanu badań nad bezpieczeństwem i poczuciem bezpieczeństwa w przestrzeni miejskiej zarówno w dziedzinie nauk społecznych, nauk o zdrowiu, jak i w dziedzinie nauk inżynieryjno-technicznych w dyscyplinie Architektura i urbanistyka. Autorka omówiła także przedstawione w literaturze podejście do bezpieczeństwa i poczucia bezpieczeństwa w kontekście międzynarodowej strategii Crime Prevention Through Environmental Design.

Rozdział III stanowi niezwykle cenny rozdział rozprawy.

Rozdział IV pt. „UWARUNKOWANIA PRAWNE” zawiera charakterystykę następujących zagadnień: prawodawstwa światowego, prawodawstwa europejskiego, prawodawstwa polskiego oraz uwarunkowań prawnych dotyczących miasta Rzeszów. Celem rozdziału jest przedstawienie współczesnego podejścia do czynnika bezpieczeństwa w przestrzeni zbudowanej w miejskiej polityce na czterech poziomach legislacji: międzynarodowym, europejskim, krajowym i lokalnym.

Rozdział V pt. „CZYNNIKI STRESOTWÓRCZE W PRZESTRZENI ZBUDOWANEJ” zawiera charakterystykę dwóch zagadnień: charakterystykę modelu stresu środowiskowego oraz określenie stresorów środowiska fizycznego (określenie stresorów w kategoriach przestrzennych, uwarunkowań przestrzennych stresorów społecznych oraz stresorów zależnych od szerszych właściwości otoczenia). Celem rozdziału jest odpowiedź na pytanie: jakie właściwości elementów strukturalnych miejskiej przestrzeni mogą wpływać na poczucie bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni? Podsumowanie rozdziału zawiera tabelaryczne zestawienie stresorów, które p. mgr inż. arch. Karolina Kozłowska wykorzystała w części analitycznej - w rozdziale VIII rozprawy doktorskiej.

W rozdziale znajdują się niezwykle interesujące analizy przykładów rozwiązań architektonicznych i urbanistycznych w zakresie wpływu danej przestrzeni na obserwatora (wśród nich wyróżniają się analizy dwóch realizacji w Berlinie: Pomnika Ofiar Zagłady Żydów w Europie oraz Muzeum Żydowskiego). Bardzo wartościowe są także zaprezentowane fizyczne środki zabezpieczeń różnego rodzaju w przestrzeniach publicznych Berlina i Kopenhagi (bryły, drzewa, słupki, donice, barierki, meble miejskie, stojaki na rowery, itp.). W rozdziale bardzo ciekawe analizy i badania dotyczą wpływu formy budowli i podłogi urbanistycznej, użytych materiałów i ich barwy, a także wpływu zieleni, światła naturalnego i oświetlenia sztucznego na poczucie bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni miejskich.

Podsumowanie rozdziału zawiera bardzo dobry zestaw stresorów przestrzennych, które Autorka nazwała zestawem cech charakterystycznych dla właściwości stresujących w komponentach środowiskowych. Zestaw ten został wykorzystany do badań, których wyniki zaprezentowane są w następnych rozdziałach rozprawy.

Rozdział VI pt. „CZYNNIK POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA NA TLE PRZEMIAN STRUKTURY OSIEDLI DUŻYCH MIAST EUROPEJSKICH” zawiera analizy realizacji przebudowy zagrożonych obszarów miejskich w dzielnicach trzech miast europejskich: Berlina (dzielnica Marzham-Hellersdorf), Lyonu (dzielnica La-Duchère) i Amsterdamu (dzielnica Bijlmermeer). Istotą rozdziału o charakterze teoretyczno-empirycznym, jest określenie przemian struktury przestrzennej wybranych dzielnic dużych miast europejskich z uwzględnieniem czynnika poczucia bezpieczeństwa mieszkańców. Badania udokumentowane są bardzo dobrze dobranymi zdjęciami przestrzeni publicznych i półpublicznych, ilustrującymi rozmaite negatywne stresory przestrzenne, jak również pozytywne rozwiązania przestrzenne. Rozdział VI stanowi niezwykle cenny rozdział rozprawy.

Rozdział VII pt. „BADANIA NAD POCZUCIEM BEZPIECZEŃSTWA W PRZESTRZENI ZBUDOWANEJ DUŻYCH MIAST POLSKICH” zawiera charakterystykę następujących zagadnień: ogólną ocenę bezpieczeństwa w miastach w Polsce, charakterystykę badań przeprowadzonych w wybranych miastach wojewódzkich, szczegółową charakterystykę badań przeprowadzonych w Bydgoszczy. Do analiz wybrano następujące miasta: Białystok, Bydgoszcz, Kraków, Łódź, Poznań oraz Warszawę.

Celem rozdziału jest określenie udziału czynnika poczucia bezpieczeństwa w zagrożonych obszarach miejskich w dużych miastach w Polsce. Autorka wykonała analizy w zakresie urbanistyki operacyjnej, analizy ankiet przeprowadzonych wśród mieszkańców dotyczących poczucia bezpieczeństwa oraz analizy badań naukowych dotyczących wybranych miast. W przypadku Bydgoszczy p. mgr inż. arch. Karolina Kozłowska wykorzystała oprócz badań teoretycznych własne badania analityczne. Bardzo dobrze, że Autorka przedstawiła analizę wdrożenia zasad bezpiecznego osiedla dla osiedla Bieżanów Nowy w Krakowie, w którym główne działania przestrzenne dotyczyły uczytelnienia kompozycji osiedla, w tym struktury zieleni wysokiej.

Rozdział VIII pt. „ANALIZA KSZTAŁTOWANIA PRZESTRZENI MIEJSKIEJ W KONTEKŚCIE POCZUCIA BEZPIECZEŃSTWA UŻYTKOWNIKÓW NA PRZYKŁADZIE RZESZOWA – METODA STUDIUM PRZYPADKU” zawiera następujące zagadnienia: opis własnej metody badawczej, analizę programów i danych statystycznych, analizę danych dotyczących rozmieszczenia stresorów społecznych w Rzeszowie, analizę wyznaczonych miejsc dla wybranych przypadków stresorów społecznych, badania wykonane według własnej metody badawczej oraz ankietę dotyczącą oceny poczucia bezpieczeństwa przez użytkowników.

Przedmiotem badań jest miasto Rzeszów ze szczególnym uwzględnieniem osiedla Śródmieście Północ. Na podstawie wielu materiałów i obserwacji p. mgr inż. arch. Karolina Kozłowska określiła osiedle Śródmieście Północ jako obszar zdegradowany (na podstawie lokalnego programu rewitalizacji dla gminy miasta Rzeszów, danych pozyskanych z Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa oraz z osobiście pozyskanych danych z obserwacji). Wyznaczony obszar Autorka przebadła pod kątem występowania stresorów przestrzennych i społecznych, a następnie wyniki analiz poddała weryfikacji za pomocą badań sondażowych w postaci ankiety. Na podstawie zestawienia wyników ankiety p. mgr inż. arch. Karolina Kozłowska opracowała mapę mentalną stresorów subiektywnie stwierdzonych przez badane osoby. W końcowej fazie badań Autorka sporządziła macierz porównawczą danych pozyskanych z analiz obiektywnie zarejestrowanych stresorów i z ich subiektywnego odczuwania. Zastosowana sekwencja badań umożliwiła p. mgr inż. arch. Karolinie Kozłowskiej znalezienie odpowiedzi na pytanie: czy i w jakim stopniu elementy struktury miejskiej o obiektywnie stwierdzonym charakterze stresogennym są oczywistą determinantą braku poczucia bezpieczeństwa?

Na podstawie wyników ankiety Autorka określiła także rolę zmiennych pośredniczących w procesie korelacji czynników obiektywnych i subiektywnych odczuć użytkowników. Badania pozwoliły wstępnie określić obszary, w których są konieczne przeobrażenia struktury przestrzennej miasta.

Rozdział VIII stanowi najcenniejszy rozdział rozprawy.

Rozdział IX pt. „ZAKOŃCZENIE” zawiera następujące zagadnienia: analizę wyników, weryfikację tezy i problemów badawczych oraz wnioski i rekomendacje. Rozdział ten stanowi syntezę uzyskanych wyników badań i całościowe podsumowanie omawianego tematu pracy. Autorka zweryfikowała słuszność tezy założonej we wstępie pracy oraz podała odpowiedzi na pytania badawcze. Zaproponowała także wnioski i rekomendacje dla przyszłych działań projektowych oraz koniecznych do wprowadzenia w bazowych dokumentach planistycznych, takich jak lokalne programy rewitalizacji lub miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego.

Powiązanie analizy literatury, danych statystycznych, programów stworzonych dla przestrzeni bezpiecznych oraz badań terenowych w miastach europejskich z analizą i diagnozą architektoniczno-urbanistyczną określonych fragmentów przestrzeni publicznych Rzeszowa stanowi oryginalny wkład badawczy Autorki.

W poszczególnych częściach pracy p. mgr inż. arch. Karolina Kozłowska prezentuje wiele interesujących poglądów wartych przypominania, skomentowania, ale i skłonienia do dyskusji nad nimi:

1/Najważniejszym wnioskiem pani mgr inż. arch. Karoliny Kozłowskiej i jednocześnie zaleceniem w badaniach i w realizacji strategii zapewniania bezpieczeństwa we współczesnych miastach jest postulat holistycznego, wielodyscyplinarnego podejścia do tego problemu. W procesie tym jednym z najważniejszych działań powinno być badanie i kształtowanie struktury przestrzennej miast.

2/Bardzo ważne stwierdzenie pani mgr inż. arch. Karolina Kozłowska zawarła w rozdziale V rozprawy: elementy przestrzenne mogą wpływać na odczuwanie strachu przed przestępczością. Do istotnych elementów przestrzennych powodujących niskie poczucie bezpieczeństwa Autorka zaliczyła: brak dobrej widoczności danej przestrzeni, obecność zaułków, obecność płotów, niewystarczające sztuczne oświetlenie i inne. Ważne jest także wskazanie miejsc szczególnie wrażliwych na zaniedbanie i zdewastowanie przestrzeni, co wpływa na spadek poczucia bezpieczeństwa w danej przestrzeni.

3/Bardzo dobrze że pani mgr inż. arch. Karolina Kozłowska cytuje i popiera poglądy Kevina Lyncha i Kazimierza Wejcherta, mówiące o tym, że czytelne środowisko miejskie, w tym czytelne układy przestrzenne zarówno zapewniają bezpieczeństwo w przestrzeniach miejskich, jak również budują głębię i intensywność ludzkiego doświadczenia. Czytelność układów przestrzennych przejawia się w ich czytelnej kompozycji. Dzięki temu ludzie mają możliwość osiągnięcia emocjonalnej satysfakcji z życia w mieście oraz zintensyfikowania kontaktów międzyludzkich. Dobrze, że Autorka za czynniki wpływające na zmniejszenie poczucia bezpieczeństwa w przestrzeni uważa zarówno monotonię, jak i chaos przestrzenny.

4/Poza główną tezę pani mgr inż. arch. Karolina Kozłowska mogłaby jeszcze w oparciu na pytaniach badawczych, sformułować dwie ważne tezy pracy: 1/„Właściwości elementów strukturalnych przestrzeni miejskiej mogą w dużym stopniu wpływać na poczucie bezpieczeństwa użytkowników przestrzeni”; 2/„Istnieje duża współzależność czynników stresogennych obiektywnie stwierdzonych z subiektywnymi odczuciami użytkowników przestrzeni”.

5/Recenzent może zgodzić się z panią mgr inż. arch. Karolina Kozłowska, że współczesne założenia architektoniczne i urbanistyczne mogą oddziaływać w różny sposób na pieszych użytkowników przestrzeni miejskich. Natomiast twierdzenie, że niektóre z nich wywołują duży stres jest dyskusyjne. Założenia mogą wywoływać zaniepokojenie, ciekawość, podziw, refleksje, ale nie duży fizyczny stres, który jest uczuciem bardzo negatywnym, a nawet ekstremalnym i związany jest z konkretnym zagrożeniem dla człowieka. Dodać należy, że w krajobrazie współczesnych miast zgodnie z koniecznością kształtowania indywidualnej tożsamości założeń architektonicznych i urbanistycznych - wprowadzanie elementów, które wywołują ciekawość i pozwalają nadać tożsamość danemu miejscu, a nawet dzielnicy jest pożądane. Taką budowlą jest Tańczący dom w Pradze, który stanowi akcent, a nawet dominantę przestrzenną tego fragmentu miasta.

6/Rozprawa może być pomocna we wdrażaniu zasad zrównoważonego rozwoju w Polsce, w tym w doskonaleniu metod i strategii rewitalizacji zagrożonych obszarów w miastach, w szczególności w zakresie kształtowania bezpiecznych przestrzeni publicznych i półpublicznych.

## **2. Uwagi szczegółowe**

1/Należy podkreślić dociekliwość badawczą Autorki, połączoną z umiejętnością analizy całości materiału badawczego oraz z umiejętnością formułowania syntez podsumowujących.

2/Na szczególne wyróżnienie zasługuje opracowanie własnej metody badawczej oraz powoływanie się bardzo często na niezwykle trafną literaturę polską i zagraniczną. W pracy zawarta jest bardzo dobra charakterystyka stanu badań z wielu dziedzin, praca ma charakter interdyscyplinarny.

3/Wśród wielu zalet pracy wymienić należy następujące: czytelność, jasność i logiczność wypowiedzi, dobry język i styl pracy, bogaty i dobrze dobrany materiał ilustracyjny, harmonijne łączenie zagadnień ogólnych i szczegółowych. Praca zawiera bardzo dobre interesujące autorskie analizy szczegółowe badanych przykładów.

4/W pracy bardzo dobrze dobrany został materiał ilustracyjny. Część graficzna pracy wykonana jest w postaci autorskich zdjęć realizacji, syntetycznych map, zestawień tabelarycznych, a także ilustracji źródłowych.

5/Uwagi techniczne:

-w przypadku publikacji pracy należy poprawić drobne błędy językowe i stylistyczne oraz uzupełnić informacje dotyczące ilustracji;

-w tekście pracy przy powoływaniu się na znanych naukowców należy pisać zarówno imię jak i nazwisko a nie tylko nazwisko;

- na str.183 na Rys.6.2.1, na str.198 na Rys.6.3.1, na str.216 na Rys.6.4.1– lasy i obszary natury powinny być zaznaczone kolorem zielonym,

-niektóre zdjęcia są zbyt ciemne, np. na Rys. 6.4.18,

- brakuje także rzutu z widoczną zabudową całej dzielnicy Marzahn -Hellersdorf w Berlinie,

- na str.276 na Rys.8.4.2, następnie na Rys.8.4.4, 8.4.6, itd.- brakuje nazw ulic oraz określenia miejsca w podpisie pod rysunkiem.

Te drobne uchybienia nie wpływają na pozytywną ocenę recenzowanej pracy.



### 3. Podsumowanie i wniosek końcowy.

Praca w sposób niezwykle rzetelny dzięki powołaniom na liczne źródła polskie i zagraniczne, badaniom interpretacyjnym oraz różnorodnym badaniom empirycznym przedstawia rozwiązania w zakresie kształtowania przestrzeni miejskiej w kontekście poczucia bezpieczeństwa jej użytkowników. Należy podkreślić interdyscyplinarność badań zawartych w pracy.

Podsumowanie w postaci „ZAKOŃCZENIE” uważam za dobrze sformułowane i przekonujące, co oznacza, że teza pracy została udowodniona i cele pracy zostały osiągnięte. Rozprawa doktorska pani mgr inż. arch. Karoliny Kozłowskiej jest istotną pozycją naukową, ukazującą jak skomplikowanym zadaniem jest badanie związków pomiędzy kształtowaniem przestrzeni publicznej i półpublicznej, a poczuciem bezpieczeństwa jej użytkowników. Praca jest istotnym głosem w trwającej obecnie dyskusji na temat kształtowania współczesnych przestrzeni publicznych oraz krajobrazu miast.

Rozprawa doktorska jest efektem wieloletnich studiów i własnych przemyśleń Autorki wspartych jej doświadczeniem zawodowym i znajomością literatury przedmiotu. Jest to praca zarówno aktualna jak i oryginalna. Temat pracy został dobrze wybrany, a równie dobrze skonstruowany plan pracy został poprawnie zrealizowany. W sumie uważam, że praca p. mgr inż. arch. Karoliny Kozłowskiej, spełnia wymagania stawiane w ustawie pracom doktorskim i może być dopuszczona do publicznej obrony.



Katarzyna Pluta  
Warszawa, 28 grudnia 2023 r.